Артур Вольскі «Роднае слова»

Урок беларускай літаратуры ў 4 класе

І. В. Ларыёнава,
настаўнік пачатковых класаў першай катэгорыі
Пінкавіцкай СШ імя Якуба Коласа Пінскага раёна

Мэта: пазнаёміць з фактамі жыцця і творчасцю беларускага пісьменніка Артура Вольскага, са зместам казкі «Роднае слова».

Задачы:

- ❒ узнавіць веды вучняў пра гукавыя адметнасці беларускай мовы і праблемы з яе выкарыстаннем;
- ❒ узбагачаць слоўнікавы запас лексікай з літаратурнай казкі;
- ❒ садзейнічаць развіццю чытацкіх уменняў арыентавацца ў змесце і знаходзіць адказы на пытанні па тэксце, уяўляць персанажаў, характарызаваць іх на аснове іх учынкаў, фармуляваць галоўную думку казкі;
- ❒ вучыць дзяліць тэкст на сэнсавыя часткі, суадносіць іх з планам, прымяняць атрыманыя веды па маўленчым этыкеце ў паўсядзённым жыцці;
- ❒ выхоўваць пачуццё павагі да роднай мовы і свядомае імкненне гаварыць на ёй у сваім паўсядзённым жыцці.

Абсталяванне: мульціборд, партрэт і выстава кніг Артура Вольскага, відэаролікі «Беларуская мова», сюжэт з тэлеперадачы «Мова. Як гаворыць краіна», відэа для фізкультхвілінкі, карткі для гульні «Перакладчык»

Ход урока

I. Арганізацыйны момант урока

Настаўнік. Добры дзень! Я рада ўсіх вітаць у нашым класе. Але перш чым мы пачнём наш урок, давайце вызначым ваш настрой пры дапамозе вось

гэтай чароўнай кнігі. Вам неабходна выцягнуць з гэтай кнігі чароўную закладку і прачытаць на ей надпісы. Напісанае слова пакажа, як жа вы настроены на ўрок. *(Настаўнік падходзіць да вучняў.)*

- ✓ Добры!
- ✓ Старанны!
- ✓ Ветлівы!
- ✓ Адказны!
- ✓ Уважлівы!
- ✓ Выхаваны!
- ✓ Прылежны!
- ✓ Настойлівы!
- ✓ Добразычлівы!

Ці праўду сказала мне чароўная кніга?

А цяпер усміхніцеся адзін аднаму. Вось з такім добрым настроем пачнём наш урок – урок літаратурнага чытання.

II. Праверка дамашняга задання

Франтальнае апытванне з элементамі выбарачнага чытання.

Настаўнік. Давайце праверым дамашняе заданне. Што вы рыхтавалі дома? Пра паходжанне якіх беларускіх слоў вы даведаліся? А чаму слова акно назвалі такім словам? Чаму дарогу называюць гасцінцам? Адкуль пайшла назва бульбы? Зачытайце радкамі з тэксту. Адкуль пайшла назва слова жыта? З дапамогай якой кнігі можна даведацца тлумачэнне значэння слова? Малайцы, вы вельмі добра справіліся з дамашнім заданнем.

III. Моўная размінка

Настаўнік. А мы працягваем наш урок словамі з верша Францыска Скарыны. *(Верш на дошцы, выдзеленыя словы запісаны другім колерам.)*

Любіце кнігу,

бо яна – **крыніца мудрасці**,

ведаў і навукі,

лекі для душы.

Прачытайце выразна верш. Як вы думаеце, чаму менавіта словы Францыска Скарыны я выкарыстала да нашага ўрока? Растлумачце выдзеленыя словы. Як вы разумеце сэнс слоў крыніца мудрасці, ведаў і навукі? А чаму гавораць, што кніга – лекі для душы?

Давайце прачытаем верш ўпаўголаса, як робаты (па скаладах), як чарапахі (цягнем галосныя). Прачытайце верш весела, бадзера!

Зараз паглядзіце відэаролік. Звярніце ўвагу на словы, якія сустаракаюцца ў ім. І адкажыце на пытанне, чаму мова параўнаўваецца з маці. *(Прагляд відэароліка пра беларускую мову.)*

Чаму аўтар гаворыць, што мова=мама? Да чаго заклікае вас прагледжаны відэаролік? Чаму трэба любіць і шанаваць сваю мову?

У кожнага народа ёсць свае скарбы душы. Для нас адным з такіх скарбаў з'яўляецца беларуская мова. Мова дапамагае людзям жыць, працаваць, разумець адзін аднаго. Яна ўзнікла даўно ў сумеснай дзейнасці людзей і служыць сродкам зносін. Пры дапамозе мовы людзі абменьваюцца думкамі, выказваюць пажаданні, перадаюць інфармацыю. Любоў да роднай мовы нараджаецца ў душы з маленства. Гэты скарб застаецца на ўсё жыццё.

IV. Актуалізацыя ведаў

Віктарына «Па старонках прачытанага».

Настаўнік. Я прапаную вам адказаць на пытанні віктарыны ўважлівых чытачоў. Я вам раздам карткі з урыўкамі з твораў, якія вы вывучалі раней. Вы ўважліва прачытайце ўрывак услых, а клас паспрабуе адказаць, з якіх твораў гэты ўрывак.

А) Мой брат – хлапец геройскі,

І за яго я рад:

У беларускім войску

Пайшоў служыць мой брат.

(Артур Вольскі «Хачу служыць», III клас.)

Б) Раз, два, тры, чатыры.

Коцю грамаце вучылі.

Ды вурчыць ён сам сабе:

Што мне А і што мне Бэ?

Іх я нават не пад’ем.

Бо ўсё смачнае – на эМ.

(Артур Вольскі «Коцева грамата», II клас.)

В)) «Бой» усчаўся на двары.

Але страху – ані знаку.

Нашы хлопцы-ваяры

Смела рушылі ў атаку.

(Артур Вольскі «Снежны бой», III клас.)

Г) Маліны даспелыя просяцца ў жмені,

Грыбы – у кашы, бы ў загоне алені.

Вітаюць нас птушкі і дрэвы гасцінна...

Ну дзе яшчэ знойдзеш такія мясціны?

Усім на зямлі я давесці бяруся:

Няма прыгажэй ад маёй Беларусі.

(Артур Вольскі «Няма прыгажэй», II клас.)

Хто з’яўляецца аўтарам гэтых ўрыўкаў? Так, усе гэтыя творы напісаў Артур Вольскі.

V. Паведамленне тэмы і мэт урока.

Настаўнік. І мы працягваем сення гаворку пра наш беларускі скарб, пра нашу беларускую мову, пра яе гукавыя асаблівасці. Даведаемся, чаму трэба яе берагчы і для чаго мова патрэбна людзям. Сення на ўроку вы пазнаеміцеся з творам Артура Вольскага «Роднае слова»

VI. Вывучэнне новага матэрыялу

1. Чытанне вучнямі артыкула пра пісьменніка на с. 87

Настаўнік. Адкрыйце падручнікі на старонцы 87 і самастойна прачытайце звесткі пра жыццё і дзейнасць Артура Вольскага. І адкажыце, чаму яго імя звязана з беларускай мовай.

2. ***Гутарка па пытаннях настаўніка з элементамі выбарачнага***

чытання

- ✓ Што вы даведапіся пра бацьку і маці Артура Вольскага?
- ✓ За што Артур як сын быў удзячны сваім бацькам?
- ✓ Як падзеі Вялікай Айчыннай вайны адбіліся на лёсе юнака?
- ✓ Якім чынам пісьменнік працаваў на карысць беларускім дзецям?
- ✓ Чаму, на вашу думку, Артур Вольскі ўсё жыццё «гаварыў па-беларуску, прапагандаваў родную мову і нацыянальную культуру»?

3. Дэманстрацыя партрэта і кніг Артура Вольскага

Настаўнік. Звярніце ўвагу на выставу. На ей змешчаны партрэт Артура Вольскага, на паліцах стаяць кнігі, у якіх знаходзяцца творы аўтара. У кнігах вы нойдзіце казкі, вершы, апавяданні Артура Вольскага. З гэтымі творамі вы зможаце пазнаёміцца пасля ўрокаў.

VII. Фізкультхвілінка (паўтор дзянняў герояў з відэа пад песню «Беларусь мая, сінявокая»

4. Работа над літаратурнай казкай «Роднае слова»

Настаўнік. Перш чым прачытаць казку, давайце звернемся да слоўніка, што змешчаны ў вашым падручніку. Словы вельмі цяжкія для ўспрымання, таму будзьце ўважлівымі.

5. ***Слоўнікавая работа***

Тлумачэнне значэння слоў да тэксту (с. 88). (словы напісаны на дошцы)

- ✓ Вылузнуцца – освободиться.
- ✓ Выракацца – отрицать, не признавать.
- ✓ Ганьбіць – неуважаць, оскорблять.
- ✓ Нягеглая – неудачная, непривлекательная.
- ✓ Пазычыць – одолжить.
- ✓ Тутэйшы – здешний.

Настаўнік. Я зараз вам прачытаю казку. Вы вазьміце простыя алоўкі і пазначайце словы, якія вам незразумелыя.

6. ***Выразнае чытанне казкі «Роднае слова» настаўнікам***

Чытанне апавядання да сказа «Не горшая за суседскую і за ўсе іншыя мовы»

7. ***Прагназаванне развязкі рубрыка «Пафантазіруйце»***

- ✓ Як вы думаеце, пра што пойдзе далей гаворка ў казцы?

Працяг чытання, супастаўленне прапанаваных варыянтаў развязкі з аўтарскай канцоўкай

- ✓ Якія незразумелыя словы вам сустрэліся ў тэксце?
- ✓ Абмен уражаннямі пасля слухання: якія эпізоды твора ў час чытання вас засмучалі? А якія радавалі?

8. ***Аналіз твора і другасны сінтэз***

✓ Якія асабліваці сваёй мовы не падабаліся людзям аднаго краю?

✓ Ці здагадаліся вы, пра якую мову ідзе гаворка ў казцы? Адказ патлумачце.

✓ А што значаць такія цікавыя словы, як дзеканне і цеканне?

✓ Ці дае аўтар назву мове, якую беларусы надумалі пазычыць ў суседзяў?

✓ Назавіце назвы моў краін-суседак Беларусі.

✓ Якая мова разам з беларуская мовай з’яўляецца дзяржаўнай?

✓ Знайдзіце ў казцы сказ, у якім адлюстравана асноўная думка.*(«І неўзабаве зразумелі, што ні адной на свеце мовай не выкажаш так дакладна свае думкі і пачуцці, як роднай»).*

Настаўнік. Зараз адкрыйце падручнік на с. 91 і прачытайце пытанне. У пары з суседам па парце выканайце гэтае заданне.

Пасля парнай работы па заданні 6 вучні прыйдуць да высновы, што пункты прадстаўленага плана казкі сапраўды пераблытаны. Парадак іх павінен быць такім:

1. Абурэнне людзей аднаго краю.
2. Надумалі пазычыць мову ў суседзяў.
3. Недарэчнасць са словам «благие».
4. Суседзі заходзіліся ад смеху.
5. Адзін стары і разумны чалавек.

6. Родная мова не горшая за суседскую.

Настаўнік. Якія яшчэ цікавыя думкі выклікала ў вас казка Артура Вольскага? *(Магчыма, вучні заўважаць аўтарскае асуджэнне грэблівых адносін асобных людзей да беларускай мовы і скажуць пра заклік пісьменніка шанаваць і берагчы роднае слова, цікавіцца вывучэннем і іншых моў.)* Якое слова ў тэксце гучыць аднолькава на абедзвюх мовах, але сэнс ў іх розны? *(Благія.)*

9. ***Гульня «Перакладчык»***

Настаўнік. Вельмі шмат такіх слоў, якія ў рускай і беларускай мове гучаць аднолькава, але маюць розны сэнс. Зараз адкажыце на мае пытанне і выберыце адпаведную картку. Супастаўце малюнкі, назвы якіх гучаць аднолькава.

Значэнне слова ў беларускай мове. Слова па-беларуску	**Значенне слова в русском языке Слово по-русски**
1.Свойская жывёла з доўгімі вушамі	1. Человек, который всего боится
2. Тканы выраб на падлогу, сцяну для ўцяплення і ўпрыгожвання	2. Предмет мягкой мебели для отдых
3. Апошні дзень тыдня	4. Отрезок временн, равный 7 дням
4. Свойская (ці дзікая) вадаплаўная птушка	5. Качание судна в воде

Ці можа здарыцца недарэчнасць з тым, хто не ведае значэння гэтых слоў у рускай і беларускай мовах?

10. Прагляд відэароліка з перадачы «Мова. Як гаворыць краіна.»

Настаўнік. А зараз прагледзіце ўрывак відэа з перадачы «Мова. Як гаворыць краіна», у якой вядучыя ездзілі па вёсках і гарадах Беларусі і збіралі словы, якія гучаць ў кожнай часцы Беларусі па-рознаму. *(Прагляд відэа «Мова. Як гаворыць краіна». (Заходняе Палессе))*

Пра якія вёскі ідзе гаворка? Якія словы вас здзівілі?

VIII. Дамашняе заданне

Падрабязны пераказ казкі па выпраўленым плане дапаможніка. С. 88–91, пераказ па плане.

IX. Вынік урока. Рэфлексія

Настаўнік. Чаму вучыць нас казка Артура Вольскага? Вы вельмі добра сёння папрацавалі на ўроку. І мне хочацца, каб кожны з вас даў абяцанне або напісаў пажаданне беларускай мове. У кожнага з вас на парце ляжыць закладка. Напішыце на ёй сваё абяцанне мове і пакладзем іх у чароўную кнігу. І з цягам часу вашыя пажаданні-абяцанні збудуцца. А чароўная кніга пакажа іх вучням другіх школ, каб паказаць, якія добрыя і працавітыя вучні жывуць і вучацца ў вёсцы Пінкавічы.

Мне хочацца скончыць урок словамі вялікага беларускага песняра, які зрабіў вялікі ўклад у развіцце беларускай мовы, які не цураўся яе, а лічыў яе самай лепшай моваў свету, у прошлым, настаўніка нашай школы…

Як вы думаеце, пра каго ідзе гаворка?

Якуб Колас: «Любіце, ведайце і шануйце мову свайго народа і ўмейце дасканала валодаць ёю».